Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 19. novembril 2020[1]

Kohtuasi C-504/19

Banco de Portugal,
Fondo de Resolución,
Novo Banco SA
versus
VR

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – Järelevalve pankade üle – Krediidiasutuste saneerimis- ja likvideerimismeetmed – Direktiiv 2001/24/EÜ – Saneerimismeede, mille on võtnud krediidiasutuse päritoluliikmesriigi asutus – Õiguste, vara ja kohustuste üleandmine sildasutusele – Kohustuste tagasiandmine kriisilahendusmenetluses olevale krediidiasutusele – Artikli 3 lõige 2 – Saneerimismeetme mõju teistes liikmesriikides – Artikkel 32 – Saneerimismeetme mõju pooleliolevale kohtuasjale – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 47 – Õiguskaitse tõhusus – Õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtted – Direktiiv 2014/59/EL – Ajaline kohaldatavus

I. Sissejuhatus

1. Kui pank esitab avalduse maksejõuetuks muutumise kohta, siis on võimalik, et panga põhifunktsioone ei saa enam säilitada. Kuna sellel võivad olla kaugele ulatuvad tagajärjed nii hoiustajatele kui ka reaalmajandusele, tuleb üldisi majandushuve silmas pidades vältida pankade maksejõuetuks muutumist ja võtta selle asemel saneerimis- või nõuetekohaseid kriisilahendusmeetmeid.[2]

2. Kuigi paljud pangad kuuluvad piiriülesesse kontserni, ei olnud kuni direktiivi 2014/59 (edaspidi „pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv“)[3] vastuvõtmiseni liikmesriikide järelevalveasutuste käsutuses ühtseid kriisilahenduse vahendeid. Liidu õigus piirdus selles osas direktiivi 2001/24[4] sätetega, mille kohaselt tuleb liikmesriikide riigisisestes õigusnormides ette nähtud saneerimis- ja likvideerimismeetmeid teistes liikmesriikides põhimõtteliselt tunnustada ilma täiendavate formaalsusteta.

1 Algkeel: saksa.

2 Vt komisjoni 15. aprilli 2014. aasta teabeleht (*fact sheet*), mis käsitleb pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi (*Bank Recovery and Resolution Directive*) (vt 3. joonealuses märkuses esitatud tõend), MEMO/14/297.

3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiiv 2014/59/EL, millega luuakse krediidiasutuste ja investeerimisühingute finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse õigusraamistik (ELT 2014, L 173, lk 190).

4 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. aprilli 2001. aasta direktiiv 2001/24/EÜ krediidiasutuste saneerimise ja likvideerimise kohta (EÜT 2001, L 125, lk 15; ELT eriväljaanne 06/04, lk 15).

3. Pankade saneerimise ja nõuetekohase kriisilahenduse vahend, mida kohaldatakse Portugali õiguses ja mis on nüüd sätestatud ka pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivis, on niinimetatud sildasutuse loomine. Sellele asutusele antakse üle kõik raskustes oleva panga elujõulised tegevusvaldkonnad, selleks et stabiliseerida asjaomase panga senist tegevust ja kaitsta hoiuste omanikke. Järelejäänud „rämpspanga" suhtes kohaldatakse nõuetekohast kriisilahendusmenetlust.

4. Põhikohtuasja aluseks oli varem tähtsuselt teise Portugali panga Banco Espírito Santo (edaspidi „BES") maksejõuetuse oht 2014. aastal. Sellega seoses moodustas Banco de Portugal (Portugali riigipank ja toonane järelevalveasutus) sildasutuse nimega Novo Banco ning andis sellele 2014. aasta augustis üle kõik BESi elujõulised tegevusvaldkonnad. Niinimetatud toksilised kohustused jäeti BESi ja tema tütarettevõtjate vara hulka, mistõttu sai neist „rämpspank".

5. Põhikohtuasja hageja (edaspidi „hageja") oli algul BESi Hispaania tütarettevõtja investor. Alates 2014. aasta augustist jätkas lepingulisi suhteid temaga aga Novo Banco Hispaania filiaal. Pärast seda, kui hageja oli esitanud Novo Banco Hispaania filiaali vastu asjaomase lepingu tühistamise hagi, tuginedes BESi väärale investeerimisnõustamisele, otsustas Banco de Portugal anda teatud kohustused – sealhulgas ka BESi vastutuse hagejaga investeerimislepingu sõlmimist puudutavas osas – tagasiulatuvalt uuesti üle BESile.

6. Käesolev eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kas Hispaania kohtud peavad automaatselt tunnustama kõnealust direktiivi 2001/24 alusel tehtud otsust, kui selle tagajärjel tuleb jätta hageja hagi Novo Banco Hispaania filiaali vastu rahuldamata. Eelotsusetaotluse esitanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) hinnangul võib see tulemus olla vastuolus tõhusa õiguskaitse ja õiguskindluse põhimõtetega. Eriti aktuaalne on see juhtum seetõttu, et eelotsusetaotluse esitanud kohus seab sel viisil kaudselt kahtluse alla direktiivi 2001/24 kohase kriisilahendusmeetmete tingimusteta tunnustamise kohustuse kehtivuse.

II. Õiguslik raamistik

A. Direktiiv 2001/24

7. Direktiivi 2001/24 põhjendused 6, 23 ja 30 on sõnastatud järgmiselt:

„(6) Õigusaktidega ettenähtud saneerimismeetmete ja asjaomases liikmesriigis kehtivate menetluste üle otsustamise ja nende rakendamise ainupädevus peab kuuluma päritoluliikmesriigi haldus- ja kohtuasutustele. Liikmesriikide õigusnormide ja tavade ühtlustamine on keerukas ja seepärast on vaja sisse seada kord, mille kohaselt liikmesriigid tunnustavad vastastikku meetmeid, mida igaüks neist on võtnud tegevusloa saanud krediidiasutuste elujõulisuse taastamiseks.

[…]

(23) Kuigi on oluline järgida põhimõtet, et saneerimismeetmete või likvideerimismenetluse kogu mõju, nii korralduslik kui ka sisuline, tuleneb päritoluliikmesriigi õigusest, tuleb meeles pidada, et selline mõju võib olla vastuolus eeskirjadega, mida teistes liikmesriikides tavaliselt vaatlusaluse krediidiasutuse ja tema filiaalide majandus- ja finantstegevuse suhtes kohaldataks. Mõningatel juhtudel on teise liikmesriigi õigusnormidele viitamine päritoluliikmesriigi õiguse kohaldamise põhimõtte vältimatu lisatingimus.

[…]

(30) Erandina *lex concursus*'e põhimõttest reguleerib saneerimismeetmete või likvideerimismenetluse mõju pooleli olevale kohtuasjale selle liikmesriigi õigus, kus kohtuasi pooleli on. Kõnealuste meetmete ja menetluste mõju sellistest kohtuasjadest tulenevatele konkreetsetele täitemeetmetele reguleerivad päritoluliikmesriigi õigusnormid vastavalt käesoleva direktiiviga ettenähtud üldisele reeglile."

8. Direktiivi 2001/24 artiklis 2 esitatud määratluse kohaselt tähendab mõiste „saneerimismeetmed" meetmeid, „mille eesmärk on säilitada või taastada […] krediidiasutuse või investeerimisühingu finantsseisund ning mis võivad mõjutada kolmandate isikute varasemaid õigusi, sealhulgas meetmed, millega võib kaasneda maksete peatamine, täitemeetmete peatamine või nõuete vähendamine; need meetmed hõlmavad ka direktiiviga 2014/59/EL kehtestatud kriisilahenduse vahendite rakendamist ja kriisilahendusõiguste kasutamist".

9. Direktiivi 2001/24 artikkel 3 pealkirjaga „Saneerimismeetmete võtmine. Kohaldatav õigus" sätestab järgmist:

„1. Ainult päritoluliikmesriigi haldus- ja kohtuasutustel on õigus otsustada ühe või mitme saneerimismeetme rakendamise üle krediidiasutuses, sealhulgas selle teistes liikmesriikides asuvates filiaalides.

2. Saneerimismeetmeid kohaldatakse vastavalt päritoluliikmesriigi õigusnormidele, kui käesolevas direktiivis ei ole sätestatud teisiti.

Saneerimismeetmed jõustuvad kogu ühenduses täielikult kõnealuse liikmesriigi õigusnormide kohaselt ilma täiendavate formaalsusteta, seda ka teistes liikmesriikides asuvate kolmandate isikute suhtes isegi juhul, kui nende suhtes kohaldatavad vastuvõtva liikmesriigi eeskirjad ei näe selliseid meetmeid ette või kui nende eeskirjade kohaselt on meetmete rakendamise aluseks tingimused, mis ei ole täidetud.

Saneerimismeetmed jõustuvad kogu ühenduses kohe, kui nad on jõustunud liikmesriigis, kus nad on võetud."

10. Direktiivi 2001/24 artikli 6 lõiked 1–3 määravad kindlaks kohustuse avaldada Euroopa Liidu Teatajas saneerimismeetmete rakendamise otsused, mis võiksid mõjutada kolmandate isikute huve vastuvõtvas liikmesriigis ja kui päritoluliikmesriigis võib need otsused edasi kaevata. Artikli 6 lõiked 4 ja 5 on sõnastatud järgmiselt:

„4. Avaldatavas otsuse väljavõttes täpsustatakse ametlikes keeltes või asjaomaste liikmesriikide riigikeeltes eelkõige tehtud otsuse eesmärk ja õiguslik alus, edasikaebuste esitamise tähtajad, eriti selgelt mõistetaval viisil tähtaja lõppemise kuupäev ning selle asutuse või kohtu täielik aadress, kes on pädev edasikaebust läbi vaatama.

5. Saneerimismeetmeid kohaldatakse olenemata lõigetes 1–3 kirjeldatud meetmetest ja need jõustuvad võlausaldajate suhtes täies ulatuses, kui päritoluliikmesriigi haldus- või kohtuasutused või nimetatud riigis selliseid meetmeid reguleerivad õigusnormid ei näe ette teisiti."

11. Direktiivi 2001/24 artikkel 32 sätestab seevastu järgmist:

„Saneerimismeetmete või likvideerimismenetluse mõju krediidiasutuselt võõrandatud vara või õigust käsitlevale menetluses olevale kohtuasjale reguleerib ainult selle liikmesriigi õigus, kelle territooriumil kohtuasja menetletakse."

B. Direktiiv 2014/59 (pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv)

12. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi põhjendused 4, 5 ja 59 on sõnastatud järgmiselt:

„(4) Krediidiasutuste ja investeerimisühingute kriisilahendusmenetlused ei ole praegu liidu tasandil ühtlustatud. Mõned liikmesriigid kohaldavad krediidiasutuste ja investeerimisühingute suhtes samu menetlusi, mida nad kohaldavad ka teiste maksejõuetute äriühingute suhtes, ja mida teatavatel juhtudel on krediidiasutuste ja investeerimisühingute jaoks kohandatud. Krediidiasutuste ja investeerimisühingute maksejõuetuse puhul kohaldatavate õigus- ja haldusnormide vahel on praegu liikmesriigiti olulised materiaal- ja menetlusõiguslikud erinevused. Lisaks tõi finantskriis esile asjaolu, et äriühingute maksejõuetusmenetluse üldnormid ei pruugi alati olla krediidiasutuste ja investeerimisühingute puhul sobivad, kuna need ei pruugi tagada piisavalt kiiret sekkumist, krediidiasutuste ja investeerimisühingute kriitiliste funktsioonide jätkuvat toimimist ega finantsstabiilsuse hoidmist.

(5) Seega on vaja korda, mis annaks ametiasutustele usaldusväärsed vahendid piisavalt varaseks ja kiireks sekkumiseks ebaterve või maksejõuetu krediidiasutuse või investeerimisühingu puhul, et tagada krediidiasutuse või investeerimisühingu kriitiliste finants- ja majandusfunktsioonide jätkuv toimimine, muutes krediidiasutuse või investeerimisühingu maksejõuetuse mõju majandusele ja finantssüsteemile samal ajal võimalikult väikeseks. Selle korraga tuleks tagada, et kõigepealt katavad kahjumi aktsionärid ning võlausaldajad katavad kahjumi pärast aktsionäre […]

(59) Kriisilahenduse vahendid peaksid hõlmama õigust võõrandada ettevõte või kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu aktsiad, moodustada sildasutus, eraldada maksejõuetu krediidiasutuse või investeerimisühingu tootlik vara ebatõhusast või alatootlikust varast ning teisendada maksejõuetu krediidiasutuse või investeerimisühingu aktsionäride ja võlausaldajate kohustused ja nõudeõigused (*bail-in*).“

13. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 40 määrab kindlaks sildasutuse vahendi.

„1. Sildasutuse vahendi kasutamiseks ning võttes arvesse vajadust säilitada sildasutuses kriitilised funktsioonid, peavad liikmesriigid tagama, et kriisilahendusasutustel on õigus anda sildasutusele üle:

a) ühe või mitme kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu poolt emiteeritud aktsiaid või muid omandiõiguse instrumente;

b) ühe või mitme kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu kogu vara ja kõik õigused või kohustused või osa neist.

Kui artiklis 85 ei ole sätestatud teisiti, ei vajata esimeses lõigus osutatud üleandmiseks kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu aktsionäride või mis tahes kolmanda isiku, kes ei ole omandaja, nõusolekut ning sellele ei laiene äriühinguõiguses või väärtpabereid käsitlevas õiguses sätestatud menetlusnormid.

[…]

7. Kriisilahendusasutused võivad anda aktsiaid või muid omandiõiguse instrumente või vara, õigusi või kohustusi sildasutusest tagasi ühel järgmistest põhjustest:

a) asjaomaste aktsiate või muude omandiõiguse instrumentide, vara, õiguste või kohustuste tagasiandmise võimalus on selgelt sõnastatud dokumendis, mille alusel toimus üleandmine;

b) asjaomased aktsiad või muud omandiõiguse instrumendid, vara, õigused või kohustused ei kuulu tegelikult selliste aktsiate või muude omandiõiguse instrumentide, vara, õiguste või kohustuste klassi või ei vasta sellistele aktsiatele või muudele omandiõiguse instrumentidele, varale, õigustele või kohustustele seatud üleandmise tingimustele, mis on kindlaks määratud dokumendis, mille alusel toimus üleandmine.

Tagasi andmine võib toimuda mis tahes aja jooksul ja see peab vastama kõigile muudele tingimustele, mis on kõnealuses dokumendis vastavaks otstarbeks kindlaks määratud.

8. Üleandmise suhtes, mis toimub ühelt poolt kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu või aktsiate või muude omandiõiguse instrumentide algsete omajate ning teiselt poolt sildasutuse vahel, kohaldatakse IV jaotise VII peatükis osutatud kaitsemeetmeid. […]".

14. IV jaotise VII peatükis osutatud kaitsemeetmed hõlmavad artikleid 73–80.

15. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 83 pealkirjaga „Kriisilahendusasutuste menetluslikud kohustused" sätestab järgmist:

„[…]

2. Kriisilahendusasutus teavitab kriisilahenduse meetmest kriisilahendusmenetluses olevat krediidiasutust või investeerimisühingut ning järgmisi ametiasutusi, kui need on erinevad asutused:

a) kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu pädev asutus;

b) kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu kõigi filiaalide pädevad asutused;

[…]

4. Kriisilahendusasutus avaldab kriisilahenduse meetme võtmise aluseks oleva korralduse või dokumendi koopia või kokkuvõtva teate kriisilahenduse meetme mõju kohta, eelkõige mõju kohta jaeklientidele, ning – kui see on kohaldatav – artiklites 69, 70 ja 71 osutatud peatamise või piiramise tingimused ja tähtaja, või tagab sellise koopia või teate avaldamise:

a) oma ametlikul veebisaidil; […]

c) kriisilahendusmenetluses oleva krediidiasutuse või investeerimisühingu veebisaidil; […]".

16. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 131 kohaselt jõustub kõnealune direktiiv 12. juunil 2014, st kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist Euroopa Liidu Teatajas. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 130 kohaselt võtavad liikmesriigid vastu ja avaldavad kõnesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 31. detsembriks 2014 ja kohaldavad neid meetmeid alates 1. jaanuarist 2015.

III. Kohtuasja asjaolud ja põhikohtuasi

17. Põhikohtuasja hageja sõlmis 10. jaanuaril 2008 Banco Espíritu Santo, S.A. Sucursal en España (edaspidi „BESi Hispaania filiaal") Bilbao kontoris lepingu, et osta panga Kaupthing Bank [5] eelisaktsiaid, mille eest ta tasus 166 021 euro suuruse summa.

5 Kaupthing Bank oli varem Islandi suurim pank, mis võeti finantskriisi tõttu 9. oktoobril 2008 riigi kontrolli alla. 31. oktoobril 2008 tuvastas Islandi järelevalveasutus Kaupthing Banki maksejõuetuse.

18. BESi tabanud raske kriisi olukorras tegi Banco de Portugal, kes täidab järelevalveasutuse ülesandeid, 3. augustil 2014 otsuse BESi kriisilahendusmenetluse kohta, mida muudeti 11. augusti 2014. aasta otsusega (edaspidi „2014. aasta augusti otsus"). Nimetatud otsusega loodi „sildpank" Novo Banco, S.A. (edaspidi „Novo Banco"). Sellele asutusele läks osaliselt üle BESi äritegevus, nimelt anti Novo Bancole üle BESi vara, kohustused ja varavälised elemendid, mida on kirjeldatud otsuse II lisas. Üleandmine ei hõlmanud „vastutust ja ettenägematuid kulusid, eelkõige pettusest või regulatiivsete, karistus- või haldusnormide või -otsuste rikkumisest tulenevat vastutust".

19. BESi Hispaania filiaalist sai Novo Banco Hispaania filiaal. Viimane säilitas oma lepingulise suhte hagejaga, hoiustades ja hallates tema väärtpabereid ning nõudes sellele lepingule vastavat komisjonitasu.

20. Hageja esitas 4. veebruaril 2015 Novo Banco Hispaania filiaali vastu hagi. Ta palus tuvastada, et Kaupthing Banki eelisaktsiate ostutellimus on tühine eksimuse tõttu nõusoleku andmisel, ja kohustada Novo Banco Hispaania filiaali tagastama talle investeeritud 166 021 eurot. Teise võimalusena palus ta lubada tal nimetatud leping üles öelda põhjusel, et BES ei täitnud hoolsus-, lojaalsus- ja teavitamiskohustust, ning mõista Novo Banco Hispaania filiaalilt välja kahjuhüvitis samas summas. Novo Banco Hispaania filiaal vastas, et ta ei saa olla kostjaks, kuna vastutus, mille temal lasumise tuvastamist nõuti, kujutab endast kohustust, mida ei oldud talle Banco de Portugali 2014. aasta augusti otsusega üle antud.

21. Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (Vitoria esimese astme kohus, Hispaania) rahuldas 15. oktoobri 2015. aasta otsusega hagi, kuna tema hinnangul oli vaidluse esemeks olev vastutus üle antud. Ta leidis, et tegemist oli eksimusega nõusoleku andmisel, kuna BES ei olnud hagejat, kes oli lepingu sõlmimise ajal 68-aastane ja kellel puudus finantsharidus, tema ostetavate eelisaktsiate olemusest ja riskidest nõuetekohaselt teavitanud. Seepärast tuvastas nimetatud kohus lepingu tühisuse ja kohustas Novo Banco Hispaania filiaali tagastama kogu ostuhinna.

22. Apellatsioonimenetluses esitas Novo Banco Hispaania filiaal kaks Banco de Portugali 29. detsembri 2015. aasta otsust (edaspidi „2015. aasta detsembri otsus"), mille kohaselt moodustasid vastutuse, mis Novo Bancole üle ei läinud:

„Kõik kohustused, tagatised, vastutus ja ettenägematud kulud ükskõik kelle emiteeritud finantsinstrumentide müümisel, vahendamisel, nende kohta lepingute sõlmimisel ja turustamisel […]".

23. Samuti oli neis otsustes märgitud, et BESi kohustused, mida ei olnud Novo Bancole üle antud, olid eelkõige „kõik hüvitised seoses enne 3. augustit 2014 sõlmitud lepingute rikkumisega […]" ja „kõik BESi kui finants- ja investeerimisteenuste osutaja tehtud tehingute kehtetuks tunnistamisest tulenevad hüvitised ja nõuded", samuti „mis tahes vastutus, mille kohta on algatatud mõni I lisas kirjeldatud menetlustest". I lisas on nimetatud mitut eri riikides toimuvat kohtumenetlust, sealhulgas hageja nõudmisel Hispaanias algatatud kohtumenetlust. Lõpuks oli 2015. aasta detsembri otsustes kinnitatud järgmist:

„Kui mingi vara, kohustus või varaväline element […] oleks pidanud jääma BESi vara hulka, kuid anti tegelikult üle Novo Bancole, antakse käesoleva otsusega see vara, kohustus või varaväline element uuesti Novo Bancolt üle BESile nii, nagu oleks üleandmine toimunud 3. augustil 2014."

24. Apellatsioonikohus ei rahuldanud siiski Novo Banco Hispaania filiaali apellatsioonkaebust, milles apellant märkis, et ta ei saa olla kostjaks, ning jättis esimese astme kohtu otsuse tervikuna muutmata. Novo Banco Hispaania filiaal esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule apellatsiooniastme kohtuotsuse peale erakorralise kaebuse, tuginedes menetlusnormide rikkumisele, ja kassatsioonkaebuse.

IV. Eelotsusetaotlus ja menetlus Euroopa Kohtus

25. Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) otsustas 25. juuni 2019. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 2. juulil 2019, menetluse peatada ja esitada järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas põhiõiguste harta artiklis 47 sätestatud põhiõigusega tõhusale kohtulikule kaitsele, Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõttega ja õiguskindluse üldpõhimõttega on kooskõlas direktiivi 2001/24/EÜ artikli 3 lõike 2 tõlgendus, mille tulemusel tunnustatakse ilma täiendavate formaalsusteta päritoluriigi pädeva haldusasutuse otsuse – millega muudetakse kohtuvaidluse alustamise ajal kehtinud õigusraamistikku tagasiulatuvalt ja mis tingib selle, et jäävad mõjutuks kohtuotsused, mis ei vasta sellele uuele otsusele – mõju teistes liikmesriikides pooleli olevatele kohtumenetlustele?“

26. Selle küsimuse kohta esitasid kirjalikud seisukohad Banco de Portugal ja Fondo de Resolución, Novo Banco, Portugali Vabariik, Itaalia Vabariik, Hispaania Kuningriik ning Euroopa Komisjon, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlament. Nimetatud menetlusosalised – välja arvatud Itaalia Vabariik – osalesid ka 30. septembri 2020. aasta kohtuistungil.

V. Õiguslik hinnang

A. Sissejuhatavad märkused

27. Banco de Portugali, Novo Banco ja Portugali valitsuse hinnangul ei ole vastutus, mille Novo Banco Hispaania filiaalil lasumise tuvastamist hageja põhikohtuasjas nõudis, Novo Bancole kunagi üle läinud. Seda seetõttu, et BESi kohustusi, mis tulenevad „pettusest või regulatiivsete, karistus- või haldusnormide või -otsuste rikkumisest“, ei olnud 2014. aasta augusti otsuse II lisa kohaselt Novo Bancole üle antud. Küsimust, mis puudutab 2015. aasta detsembri otsuse alusel kohustuste uuesti BESile üleandmist või selle mõju pooleliolevale kohtuasjale, ei teki järelikult üldse.

28. Sellega seoses on piisav, kui märkida, et küsimus, kas vastutus, mille Novo Bancol lasumist põhikohtuasja hageja nõuab, kujutab endast kohustust, „mis tuleneb pettusest või regulatiivsete, karistus- või haldusnormide või -otsuste rikkumisest“, nõuab õigusliku hinnangu andmist, mis on vastavalt ülesannete jaotusele liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahel eelotsusemenetluses üksnes eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne. Viimane määratleb nimelt omal vastutusel õigusliku ja faktilise raamistiku, kusjuures selle õigsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne.[6]

29. Seega tuleb eelotsuse küsimusele vastamisel lähtuda Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) sedastuste kohaselt sellest, et vastutus hageja väära investeerimisnõustamise eest on Banco de Portugali 2014. aasta augusti otsuse alusel kõigepealt üle läinud Novo Bancole. Alles Banco de Portugali järgmise otsusega, mis tehti 2015. aasta detsembris – ja seega pärast hagi esitamist 2015. aasta veebruaris ja pärast esimese astme kohtu otsuse tegemist 2015. aasta oktoobris – anti see uuesti üle BESi Hispaania filiaalile, ja nimelt tagasiulatuvalt alates 3. augustist 2014.

30. Arvestades direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikes 2 põhimõtteliselt sätestatud kohustust seda materiaalõiguslikku olukorda tunnustada, peab Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) käsitlema õiguskaitse ja õiguskindlusega seotud küsimusi. Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) hinnangul tuleks neil asjaoludel madalama astme kohtute otsused tühistada ja jätta apellatsioonkaebus rahuldamata, kuigi nende kohtuotsuste tegemisel ei olnud – vähemalt sel ajal kehtinud õigusliku olukorra alusel – õigusnorme rikutud.

6 Vt selle kohta 12. oktoobri 2010. aasta kohtuotsus Rosenbladt (C-45/09, EU:C:2010:601, punkt 33); 31. jaanuari 2017. aasta kohtuotsus Lounani (C-573/14, EU:C:2017:71, punkt 56) ja 13. juuni 2018. aasta kohtuotsus Deutscher Naturschutzring (C-683/16, EU:C:2018:433, punkt 29).

31. Tema eelotsuse küsimus eeldab seejuures vaieldamatult, et käesoleval juhul on kohaldatav direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikes 2 sätestatud põhimõte, mille kohaselt jõustuvad saneerimismeetmed, mida kohaldatakse vastavalt päritoluliikmesriigi õigusnormidele, „kogu [liidus] täielikult kõnealuse liikmesriigi õigusnormide kohaselt ilma täiendavate formaalsusteta, seda […] isegi juhul, kui […] nende suhtes kohaldatavad vastuvõtva liikmesriigi eeskirjad ei näe selliseid meetmeid ette või kui nende eeskirjade kohaselt on meetmete rakendamise aluseks tingimused, mis ei ole täidetud". Teisisõnu ei tekiks kirjeldatud probleemi – nagu peaaegu kõik menetlusosalised Euroopa Kohtu menetluses märkisid –, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus ei peaks vastutuse uuesti BESile üleandmist käesoleval juhul üldse tunnustama.

32. Sellise järelduse saaks Hispaania ja Itaalia valitsuse ning komisjoni, nõukogu ja parlamendi arvates teha siis, kui põhikohtuasjas kohaldataks direktiivi 2001/24 artiklit 32. Viidatud sätte kohaselt reguleerib „saneerimismeetmete või likvideerimismenetluse mõju krediidiasutuselt võõrandatud vara või õigust käsitlevale menetluses olevale kohtuasjale ainult selle liikmesriigi õigus, kelle territooriumil kohtuasja menetletakse".

33. Järelikult tuleb kõigepealt analüüsida, kas direktiivi 2001/24 artikkel 32 on käesolevas kohtuasjas kohaldatav ja kas selle kohaldamine viib tõepoolest selleni, et Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsusel puudub põhikohtuasjas mõju (vt selle kohta allpool jaotis B). Juhul kui sellele tuleb vastata eitavalt, tuleb järgnevalt selgitada, kas eelotsusetaotluse esitanud kohus võib seada otsuse tunnustamise tingimuseks, et otsus järgiks õiguskindluse ja tõhusa õiguskaitse põhimõtteid (vt selle kohta allpool jaotis C). Lõpuks tuleb kontrollida, kas otsuse tunnustamine kui selline toob põhikohtuasja konkreetsetel asjaoludel kaasa nende põhimõtete rikkumise (vt selle kohta allpool jaotis D).

B. Direktiivi 2001/24 artikli 32 kohaldatavus ja võimalikud õiguslikud tagajärjed põhikohtuasjas

34. Peab paika, et direktiivi 2001/24 artikli 32 kohaldamise tingimused on täidetud. Kõnealuse sätte kohaldamise alusel ei saa siiski teha järeldust, et vastutuse uuesti BESile üleandmisel ei ole põhikohtuasjale mingit mõju. See võib olla põhjus, miks Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) oma eelotsuse küsimuses seda sätet sõnaselgelt ei käsitlenud.

1. Direktiivi 2001/24 artikli 32 kohaldatavus põhikohtuasjas

35. Direktiivi 2001/24 artikli 32 kohaldamise tingimused on käesolevas asjas täidetud.

36. Nii on vastutuse uuesti BESile üleandmine esiteks „saneerimismeede" direktiivi 2001/24 artikli 2 tähenduses, kuna selle eesmärk on taastada või säilitada BESi finantsseisund osas, milles tuleb tagada sildasutuse nõuetekohane toimimine.

37. Sildasutus just nimelt ei järgi eesmärki kanda raskustesse sattunud panga kahjumit ja kahjusid, vaid ta peab eelkõige tagama hoiustajate kaitse.[7] Seda, et kohustuste tagasiandmine kujutab endast põhimõtteliselt saneerimismeedet, kinnitab pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 40, mille lõike 1 punkt b ja lõige 7 sätestavad sõnaselgelt, et „kogu vara ja kõigi õiguste või kohustuste" üleandmine ning nende tagasiandmine võib olla osa kriisilahenduse meetmest nimega „sildasutuse loomine". Direktiivi 2001/24 artikkel 2 sätestab omakorda, et kõiki kriisilahenduse meetmeid pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi tähenduses tuleb käsitada saneerimismeetmetena direktiivi 2001/24 tähenduses.

7 Sellised aktsiaportfellid nagu hagejal ei kuulu pealegi hoiuste tagamise skeemi, kuna see hõlmab ainult kontol olevat kreeditsaldot, vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/49/EL hoiuste tagamise skeemide kohta artikli 2 lõike 1 punkt 3 (EÜT 2014, L 173, lk 149).

38. Teiseks puudutab kõnealune meede „krediidiasutuselt võõrandatud vara või õigust“. See direktiivi kohaldamise tingimus, mis on direktiivi paljudes keeleversioonides nagunii sõnastatud võimalikult laialt,[8] peab lõppkokkuvõttes hõlmama saneerimismeetmete kõiki võimalikke esemeid, mis võivad kohtuasjas vaidluse all olla. Eelkõige peab see hõlmama ka likvideerimisel oleva krediidiasutuse lepingueelsest võlasuhtest tulenevaid nõudeid või lepingulisi nõuded ja lepinguvälise kahju hüvitamise nõudeid ning tema vastu esitatud nõudeid, kuna neid just nimelt võib üle anda teistele üksustele.[9] Niipea kui aga õiguse, nõude, kohustuse või muu vara omanik poolelioleva kohtuasja käigus muutub, tuleb kohaldada direktiivi 2001/24 artiklit 32.[10]

39. Kolmandaks tuleb põhikohtuasja käsitada „poolelioleva kohtuasjana“ viidatud sätte tähenduses, kuna selle mõiste alla kuulub iga põhikohtuasi, mis oli kõnealuse meetme rakendamise ajal juba pooleli.[11] Sellega seoses tuleb tugineda üksnes Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) esitatud teabele, mille kohaselt muudeti Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsusega – seega ajal, mil põhikohtuasi oli vaieldamatult juba pooleli – õiguslikku olukorda tagasiulatuvalt. Asjaolu, et madalama astme kohtu otsus oli juba tehtud, ei välista poolelioleva kohtuasja olemasolu, kuni menetlust ei ole jõustunud kohtuotsusega lõpetatud.

40. Direktiivi 2001/24 artikkel 32 ei sätesta aga mitte pelgalt seda, et kui selle kohaldamise tingimused on täidetud – seega eelkõige kui liikmesriigis on kohtuasi pooleli –, siis ei avalda välisriigis võetud saneerimismeede selles liikmesriigis *per se* mõju või seda ei pea tunnustama. Nimetatud säte näeb ette, et saneerimismeetme mõju pooleliolevale kohtuasjale käsitletakse üksnes selle liikmesriigi õiguse alusel, kus see on pooleli.

41. Seega saaks põhikohtuasjas teha järelduse, et kohustuste uuesti BESile üleandmine on ebaoluline, vaid siis, kui täidetud on kaks lisatingimust. Esiteks peab direktiivi 2001/24 artiklis 32 esitatud viidet Hispaania õigusele saama mõista nii, et küsimust, kas asjaomane meede avaldab üldse mõju – seega hinnangut selle kehtivusele kohtuasja seisukohast –, tuleb käsitleda vastuvõtva liikmesriigi õiguse alusel. Teiseks peab kohustuste tagasi andmine olema Hispaania õiguse kohaselt kehtetu.[12]

42. Olen siiski arvamusel, et direktiivi 2001/24 artiklis 32 esitatud viide vastuvõtva liikmesriigi õigusele piirdub üksnes saneerimismeetme menetlusliku mõjuga pooleliolevale kohtuasjale,[13] mistõttu see ei mõjuta kohustuste tagasiandmise materiaalõiguslikke tagajärgi.

2. Ulatus, mis on direktiivi 2001/24 artiklis 32 esitatud viitel „selle liikmesriigi õigusele, kelle territooriumil kohtuasja menetletakse“

43. Esmapilgul võiks arvata, et „mõju kohtuasjale“ hõlmab selle kohtuasja sisulist lahendamist. Eelkõige direktiivi 2001/24 artikli 32 õiguslikust kontekstist ja eesmärkidest nähtub aga, et seda sätet ei tule mõista niimoodi.

44. Esiteks ei tähenda see säte – vastupidi mõne menetlusosalise arvamusele –, et õiguskindluse huvides ei või hilisemad sündmused mõjutada juba menetluses oleva kohtuasja lahendamist. Nimelt ei saa esiteks asuda seisukohale, et pärast kohtuasjas menetluse alustamist aset leidnud asjaolude arvessevõtmine viib üldiselt õiguskindluse põhimõtte rikkumiseni. Teiseks peaks direktiivi 2001/24 artikkel 32 siis lihtsalt ette nägema, et välisriigi võetud saneerimismeetmel puudub mõju pooleliolevale

8 Saksakeelne mõiste *Vermögensgegenstand* [e. k vara] hõlmab samamoodi nagu ingliskeelne mõiste *assets* või näiteks poolakeelne mõiste *aktyw[a]* iga varalise väärtusega õigupositsiooni.

9 Näiteks sildasutus või muu krediidiasutus, kes ülevõtmise teel omandab raskustesse sattunud krediidiasutuse teatud tegevusvaldkonnad.

10 Selle kohta allpool käesoleva ettepaneku punkt 43 jj.

11 Vt selle kohta 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 54).

12 Sellest näib eelotsusetaotluse esitanud kohus igal juhul vaikimisi lähtuvat.

13 Vt samamoodi ka kohtujurist Cruz Villalóni ettepanek kohtuasjas LBI (C-85/12, EU:C:2013:352, punktid 86 ja 87).

kohtuasjale. Nii see aga just nimelt ei ole. Nimetatud sätte kohaselt määrab mõju asjasse puutuvale kohtuasjale kindlaks hoopis vastuvõtva liikmesriigi õigus. Kõnealune saneerimismeede võib aga olla õiguspärane ka vastuvõtva liikmesriigi õigusnormide alusel. Sellisel juhul võib hilisem sündmus seega muuta juba menetluses oleva kohtuasja lahendust hoolimata artikli 32 kohaldamisest.

45. Teisisõnu ei vii direktiivi 2001/24 artikli 32 sõnastus ka laia tõlgenduse korral selleni, et automaatselt „seatakse eelisseisundisse" võlausaldajaid, kes on menetluse juba algatanud. Ka muus osas ei anna direktiiv 2001/24 alust eeldada, et sellised võlausaldajad tuleb seada eelisseisundisse.

46. Teiseks ei ole selge, miks peab just nimelt pooleliolev kohtuasi põhjendama saneerimismeetme *kogu* mõju hindamist vastuvõtva liikmesriigi õigusnormide alusel. Artikli 32 selline tõlgendamine kujutaks endast eriti kaugele ulatuvat kõrvalekaldumist direktiivi 2001/24 kandvast põhimõttest, mille kohaselt reguleerib saneerimis- ja likvideerimismeetmete kogu mõju *lex concursus*, ega vastaks seega direktiivi ülesehitusele.[14]

47. Võrdluseks olgu viidatud direktiivi 2001/24 artiklitele 20–27. Ka need sätted sisaldavad erandeid *lex concursus*'e põhimõtte kohaldamisest. Neis on aga üheti mõistetavalt kindlaks määratud, milliseid materiaalõigusnorme saneerimismeetmed ei mõjuta. Need sätted ei näe ette, et saneerimismeetme kogu materiaalõiguslikku mõju tuleb hinnata vastuvõtva liikmesriigi õigusnormide alusel, niipea kui see meede puudutab ühte neis nimetatud õigusinstituuti.

48. Seega tuleb direktiivi 2001/24 artiklit 32 mõista nii, et vastuvõtva liikmesriigi õigust kohaldatakse üksnes menetlusliku mõju suhtes, mitte aga meetme kehtivuse suhtes seoses menetlusega. See peab paika, arvestades eelkõige asjaolu, et direktiiv 2001/24 ja eelkõige selle artikkel 32 järgivad väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eesmärki takistada võõrandatud vara kasutamise võimaluse piiramist.[15] Seega vastab siinkohal esitatud tõlgendus ka selle sätte kui erandit kehtestava sätte nõutavale kitsendavale tõlgendusele.[16]

49. Kolmandaks oleks sageli niisama hästi kui võimatu määrata vastuvõtva liikmesriigi õiguse alusel täielikult kindlaks saneerimis- või likvideerimismeetme kogu mõju. Seda seetõttu, et direktiiv 2001/24 ei ühtlusta liikmesriikide õigusnorme krediidiasutuste saneerimis- ja likvideerimismeetmete kohta[17]; seega ei pruugi ühes liikmesriigis rakendatud saneerimismeetmel olla vastet teise liikmesriigi õigusnormides, mistõttu ei vasta see kunagi neis kehtestatud tingimustele. Sellega kooskõlas sätestab direktiivi 2001/24 artikli 3 lõige 2 sõnaselgelt, et välisriigis võetud saneerimismeedet tuleb tunnustada ka siis, „kui […] nende suhtes kohaldatavad vastuvõtva liikmesriigi eeskirjad ei näe selliseid meetmeid ette või kui nende eeskirjade kohaselt on meetmete rakendamise aluseks tingimused, mis ei ole täidetud".

50. Sel põhjusel piirduvad ka direktiivi 2001/24 artiklid 20–27 teatud materiaalõigusnormidega, mis määratakse kindlaks vastuvõtva liikmesriigi õiguse alusel, ja artikkel 32 piirdub menetlusliku mõjuga pooleliolevale kohtuasjale.

14 Vt selle kohta 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 55).

15 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 55).

16 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 52).

17 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 39) ja 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus Kotnik jt (C-526/14, EU:C:2016:570, punkt 104).

51. Neid tagajärgi arvestades on *lex concursus*'e põhimõttest kõrvalekaldumine juba menetluses oleva kohtuasja korral siiski vajalik. Seda seetõttu, et üksnes vastuvõtva liikmesriigi õiguse alusel saab kindlaks määrata, kas asjaomane meede nõuab näiteks hagi muutmist, otsuse tegemise vajaduse äralangemise tuvastamist või poole asendamist. Enne kohtumenetluse algatamist võib seevastu ka saneerimis- või likvideerimismeetme menetlusliku mõju kindlaks määrata päritoluriigi õigusega. Nii võib päritoluriigi õigus näiteks ette näha, et krediidiasutus kaotab likvideerimismenetluse algatamisega võime olla kostjaks, mistõttu peab teda kohtus esindama pankrotihaldur.

52. Seega tuleneb direktiivi 2001/24 artiklist 32 käesoleva menetluse jaoks üksnes see, et Portugali õiguse alusel vastutuse uuesti BESile üleandmine avaldab Hispaanias algatatud menetlusele Hispaania õiguses kindlaks määratud menetluslikku mõju.[18] Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) märgib selle kohta täpsemalt, et ära langeb Novo Banco passiivne õigus olla kostjaks, ilma et kostjat oleks võimalik asendada, mis omakorda viib Novo Banco vastu esitatud hagi läbi vaatamata jätmiseni.[19]

53. Seda tagajärge peab eelotsusetaotluse esitanud Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) ebarahuldavaks. Arvestades *lex concursus*'e põhimõtte äärmiselt suurt tähtsust saneerimismeetmete universaalsele mõjule, mis kujutab endast direktiivi 2001/24 eesmärki,[20] ei või selle põhjal siiski järeldada, et asjaomasel meetmel puudub pooleliolevas kohtuasjas igasugune mõju. Minu arvates tähendaks see piltlikult väljendudes, et koos pesuveega visatakse välja ka laps. Sellele probleemile tuleb lahendust otsida hoopis Hispaania menetlusõigusest, mille kohaldamisel tuleb arvesse võtta liidu õigust.[21]

54. Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et vastutuse uuesti BESile üleandmise sisulist kehtivust ei tule põhikohtuasjas hinnata Hispaania õiguse alusel. Selle liikmesriigi õiguse alusel on kindlaks määratud üksnes kõnealuse meetme menetluslik mõju pooleliolevale kohtuasjale. Seega ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohus keelduda tunnustamast seda materiaalõiguslikku olukorda argumendiga, et see on vastuolus Hispaania õigusega.

C. Erand vastastikuse tunnustamise põhimõttest

55. Direktiivi 2001/24 artikli 3 lõike 2 kohaselt jõustuvad päritoluliikmesriigi õigusnormide kohaselt vastu võetud saneerimismeetmed kogu liidus täielikult ilma täiendavate formaalsusteta. Selles sättes nimetatud vastastikuse tunnustamise põhimõtte aluseks on vastastikuse usalduse põhimõte.[22] Sellest tulenevalt ei kontrolli vastuvõtva liikmesriigi asutused ja kohtud päritoluriigi õigusnormide alusel võetud meetme õiguspärasust.[23]

18 Vt samas tähenduses ka kohtujurist Cruz Villalóni ettepanek kohtuasjas LBI (C-85/12, EU:C:2013:352, punktid 86 ja 87).

19 Näiteks Saksa õiguse kohaselt saaks menetlust Novo Banco vastu hoolimata sellest muudatusest jätkata; jõustunud kohtuotsuse seadusjõud kehtiks aga BESi suhtes, vt tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Zivilprozessordnung, ZPO) § 265 lõige 2 ja § 325. Vt selle kohta allpool käesoleva ettepaneku punktid 96 ja 97.

20 Vt selle kohta 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 55).

21 Selle kohta allpool käesoleva ettepaneku punkt 94 jj.

22 Vt sellega seoses 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punkt 70) ning 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 77).

23 Üksnes täielikkuse huvides olgu märgitud, et meetme õiguspärasuses ei ole Portugali õiguse kohaselt selletagi mingit kahtlust. Eelkõige kinnitas Portugali valitsus Euroopa Kohtu menetluses veel kord, et Portugali õiguse kohaselt on RGICSF artikli 145 H lõige 5 asjakohane õiguslik alus 2015. aasta detsembri otsuse vastuvõtmiseks ning Banco de Portugal on järginud ka kõiki muid Portugali õiguse menetlus- ja materiaalõigusnorme.

56. Vastastikune usaldus põhineb omakorda eeldusel, et kõigis liikmesriikides on olemas sarnased tagatised, eelkõige osas, mis puudutab kandvaid õigusriigi ja demokraatlikke põhiväärtusi ning liidu põhiõigusi.[24] Ainult selle eelduse tõttu võib jätta kontrollimata, kas vastastikuse tunnustamise teel kohaldatav meede on kooskõlas vastuvõtva liikmesriigi õigusnormidega, mis paiknevad normihierarhias kõrgemal.[25]

57. Pealegi ei olene 2015. aasta detsembri otsuse tunnustamine käesoleval juhul ka sellest, kas on järgitud muid liidu õigusnorme.

58. Seda seetõttu, et vastutuse uuesti BESile üleandmist ei tule esiteks hinnata pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi alusel (vt selle kohta allpool jaotis 1). Teiseks ei kujuta kõnealuse saneerimismeetme võtmine endast sel põhjusel ka liidu õiguse kohaldamist, mistõttu ei ole liidu õiguse üldpõhimõtted ja põhiõigused kohaldatavad (vt selle kohta allpool jaotis 2). Kolmandaks ei esine ka ühtegi Euroopa Kohtu praktikas välja töötatud juhtumite rühma, mille puhul tuleb erandkorras kontrollida, kas riigisisese meetme puhul, mille suhtes kehtib vastastikuse tunnustamise põhimõte, on järgitud liidu õiguse aluspõhimõtteid (vt selle kohta allpool jaotis 3).

1. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi ajaline kohaldatavus

59. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi sätteid ei saa ajaliselt kohaldada vastutuse uuesti BESile üleandmise suhtes Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsuse alusel.

60. Meeldetuletuseks olgu märgitud järgmist: pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv jõustus 2. juulil 2014.[26] 2014. aasta augustis moodustas Banco de Portugal BESi kriisilahenduseks Novo Banco ja andis sellele muu hulgas üle vastutuse, mille temal lasumise tuvastamist nõuab põhikohtuasjas hageja. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi ülevõtmise tähtaeg lõppes 31. detsembril 2014.[27] 2015. aasta detsembris tegi Banco de Portugal otsuse anda vaidlusalune vastutus tagasiulatuvalt alates 3. augustist 2014 uuesti üle BESile.

61. Kohustuste uuesti BESile üleandmist 2015. aasta detsembris tuleb seejuures siiski käsitada iseseisvusetu osana saneerimismeetmest „Novo Banco sildasutuse loomine", mis võeti juba 2014. aasta augustis ja seega enne pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi ülevõtmise tähtaja lõppu. Selle tervikkäsituse poolt räägib asjaolu, et oleks kunstlik hinnata üksikuid saneerimismeetmeid eraldi üksnes nende ajalise kokkulangevuse tõttu, kuigi need on tegelikult sisuliselt seotud ja taotlevad sama eesmärki, nimelt Novo Banco loomist ning väärtusega ja väärtuseta vara jaotamist.

62. Seda ideed näitlikustab pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 40 lõige 7. Viidatud säte seab kohustuste uuesti „rämpspangale" üleandmise – käesolevas asjas pärast ülevõtmiskohustuse lõppemist võetud meede – lubatavuse sõltuvusse sellest, kas see võimalus oli ette nähtud juba sildasutuse loomist käsitlevas dokumendis, mis koostati enne ülevõtmiskohustuse lõppemist. Sildasutuse loomine on seega ühest küljest lahutamatult seotud kohustuste üleandmise ja tagasiandmisega. Kui teisest küljest tahetaks kohustuste tagasiandmist hinnata pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 40 lõike 7 alusel, viiks see lõppkokkuvõttes pealegi selleni, et pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivist tuleks siiski tuletada konkreetsed

24 Vt Euroopa Kohtu 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕK-ga) (EU:C:2014:2454, punkt 191); 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 78) ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 35).

25 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 37).

26 Vt pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 131: kahekümnes päev pärast selle direktiivi avaldamist Euroopa Liidu Teatajas 12. juunil 2014 oli 2. juuli 2014.

27 Vt pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 130.

nõuded, millele 2014. aasta augusti otsus peab vastama, kuigi selleks kuupäevaks ei olnud ülevõtmistähtaeg vaieldamatult veel lõppenud.[28] Seega ei ole võimalik üksikuid meetmeid eraldi käsitleda. See kaalutlus kehtib olenemata asjaolust, et käesoleval juhul on pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 40 lõiget 7 tegelikult järgitud.

63. Kui tahta käsitleda asjaomaseid meetmeid eraldi, tuleks koguni lähtuda ülesannete jaotusest pädevate asutuste vahel seoses BESi kriisilahenduse raames hiljem võetud meetmetega. Seda seetõttu, et määruse nr 806/2014[29] jõustumisega on pädevus võtta kriisilahendusmeetmeid sellise suuruse ja tähtsusega pankade puhul nagu BES läinud üle kriisilahendusnõukogule (*Single Resolution Board*, SRB).[30]

64. Sellega seoses tuleneb Euroopa Kohtu praktikast, et varasema õigusliku olukorra kohaldamine olukordade suhtes, mis on tekkinud selle kohaldamisajal ja mis kestavad edasi pärast uue õigusliku olukorra jõustumist, võib olla põhjendatud, kui uued õigusnormid moodustavad jagamatu terviku ja on ühtlasi põhjustanud süsteemi muutumise.[31] Nii on see pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi puhul.

65. Seega on nende meetmete õiguspärasust, mida Banco de Portugal võttis seoses BESi kriisilahendusega ühtsete meetmetena, asjakohane hinnata üksnes õigusliku olukorra kohaselt, mis valitses 2014. aasta augustis, seega ajal, mil pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi ülevõtmise tähtaeg ei olnud veel lõppenud.

66. Samuti ei anna kõnesolevad saneerimismeetmed alust lähtuda pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi võimalikust eelmõjust. Liikmesriigid peavad direktiivi ülevõtmiseks ette nähtud tähtaja jooksul tõepoolest hoiduma kehtestamast õigusnorme, mis võivad direktiivis sätestatud eesmärgi saavutamise tõsiselt ohtu seada.[32] Vastutuse uuesti BESile üleandmine ei näi aga olevat vastuolus eesmärkidega, mida järgib pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv, eelkõige selle artikkel 40.

67. Sildasutus järgib vastupidi üksnes eesmärki jätkata raskustesse sattunud panga elujõulisi tegevusvaldkondi. Selline asutus aga just nimelt ei pea võtma vastutust selle panga väga riskantse ja teatud tingimustel kahjuliku tegevuse eest. Selline vahend järgib hoopis – pankade kriisilahenduse üldiste eesmärkide kohaselt[33] – eelkõige eesmärki kaitsta hoiustajaid ja leevendada süsteemseid tagajärgi. Nagu eespool juba märgitud, ei ole hageja aktsiaportfell aga kaitstud hoius.[34]

28 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb ELi lepingu artikli 4 lõikest 3 ja ELTL artikli 288 kolmandast lõigust koostoimes kõnealuse direktiiviga tõepoolest, et selle ülevõtmise tähtaja jooksul peavad liikmesriigid hoiduma selliste sätete vastuvõtmisest, mis võivad tõsiselt kahjustada direktiivis ette nähtud tulemuse saavutamist. Sellest tulenevad siiski üksnes kohustused teatud tegevusest hoiduda, kuid mitte positiivsed kohustused, vt eelkõige 4. juuli 2006. aasta kohtuotsus Adeneler jt (C-212/04, EU:C:2006:443, punktid 121 ja 122).

29 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 806/2014, millega kehtestatakse ühtsed eeskirjad ja ühtne menetlus krediidiasutuste ja teatavate investeerimisühingute kriisilahenduseks ühtse kriisilahenduskorra ja ühtse kriisilahendusfondi raames (ELT 2014, L 255, lk 1) (edaspidi „ühtse kriisilahenduskorra määrus“).

30 Ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 5 lõige 1 koostoimes artikli 7 lõike 2 punkti a alapunktiga i.

31 Vt selle kohta 12. novembri 1981. aasta kohtuotsus Meridionale Industria Salumi jt (212/80–217/80, EU:C:1981:270, punkt 11) ja 26. märtsi 2015. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Moravia Gas Storage (C-596/13 P, EU:C:2015:203, punkt 36).

32 18. detsembri 1997. aasta kohtuotsus Inter-Environnement Wallonie (C-129/96, EU:C:1997:628, punkt 45); 11. septembri 2012. aasta kohtuotsus Nomarchiaki Aftodioikisi Aitoloakarnanias jt (C-43/10, EU:C:2012:560, punkt 57) ning 13. novembri 2019. aasta kohtuotsus Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė (C-2/18, EU:C:2019:962, punkt 55).

33 Kriisilahenduse eesmärgid on kindlaks määratud ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 14 lõikes 2.

34 Selle kohta juba eespool käesoleva ettepaneku punkt 36.

68. Novo Banco asutamist ja selle kapitaliseerimist 4,9 miljardi euro suuruse summaga rahastati riigi vahenditest.[35] Kui Novo Banco vastutaks BESi äritavade eest, mille Hispaania kohtud on tunnistanud õigusvastaseks ja mis seisnesid selles, et veidi aega enne pankrotistumist müüdi raskustes oleva Islandi Kaupthing Banki aktsiaid kogenematutele investoritele, peaks pankade tehtud vigade eest lõppkokkuvõttes taas vastutama maksumaksja. Kõigi alates 2008. aasta finantskriisist pangandussektoris korraldatud reformide eesmärk on aga lõpetada finantssektoris niinimetatud moraalirisk (*moral hazard*) ning minimeerida pankade päästmisega seotud kulusid üldsuse jaoks.[36]

69. Esmapilgul võib tõepoolest tunduda põhjendamatu, et hageja, kes Hispaania kohtute järelduste kohaselt ei suutnud hinnata oma investeeringust loogiliselt tulenevaid tagajärgi, kaotab lõppkokkuvõttes seeläbi raha. Selle põhjus seisneb aga asjaolus, et hageja puhul realiseerusid koguni kaks üldist riski. Esiteks sattus Kaupthing Bank raskustesse ja selle suhtes kohaldati kriisilahendusmeetmeid. Kui hagejal oleksid olnud BESi hallatavas aktsiaportfellis usaldusväärsed aktsiad, ei oleks ta väärale investeerimisnõustamisele tuginevat hagi suure tõenäosusega üldse esitanud. Teiseks sattus raskustesse ka BES, mistõttu ei ole hagejal hoolimata sellest, et tal on õigus esitada nõue väära investeerimisnõustamise tõttu, enam mingit lootust sellelt krediidiasutuselt oma raha tagasi saada. Sellest ei tulene siiski, et need kaks riski tuleb üle kanda riigile või üldsusele. Pigem tuleksid kõne alla investeerimisnõustajate isiklik vastutus või karistusõiguslikud tagajärjed.

70. Neil põhjustel on käesolevas kohtuasjas vaidluse all olev vastutuse uuesti BESile üleandmine kooskõlas pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi eesmärkidega. Seetõttu ei tulene pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi kohaldatavus ka võimalikust eelmõjust sellele meetmele.

2. Liidu õiguse üldpõhimõtete ja põhiõiguste kohaldatavus

71. Kui tahta analüüsida vastutuse uuesti BESile üleandmist, mis on vaidluse all käesolevas asjas, liidu õiguses sätestatud õiguskindluse ja tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtetest tuleneva kriteeriumi alusel, tuleks seda käsitada „liidu õiguse kohaldamisena" harta artikli 51 lõike 1 tähenduses. Sel juhul ei oleks kohaldatav mitte üksnes harta, esmajoones selle artikkel 47, vaid kohaldamisele kuuluksid ka liidu õiguse üldpõhimõtted.[37] Viimaste hulka kuulub eelkõige õiguskindluse põhimõte.[38]

72. Vastutuse uuesti BESile üleandmine 2015. aasta detsembri otsuse alusel ei kujuta endast siiski – erinevalt selle otsuse tunnustamisest – liidu õiguse kohaldamist.

73. Seda seetõttu, et direktiiv 2001/24 just nimelt ei ühtlusta riigisiseseid õigusnorme krediidiasutuste saneerimis- ja likvideerimismeetmete kohta.[39] Peab paika, et direktiiv 2001/24 kehtestab liikmesriikidele kohustuse tunnustada teiste liikmesriikide selliseid meetmeid. Tunnustamine vastuvõtva liikmesriigi – käesoleval juhul Hispaania – poolt on aga meede, mida tuleb eristada päritoluriigi – käesoleval juhul Portugal – võetud tegelikust saneerimismeetmest. Mis puudutab saneerimis- ja likvideerimismeetmete võtmist ja rakendamist krediidiasutuse päritoluriigi asutuste ja

35 Vt komsjoni 4. augusti 2014. aasta pressiteade IP/14/901, mis käsitleb Banco Espírito Santole likvideerimisabi lubamist.

36 Vt nt komisjoni 15. aprilli 2014. aasta teabeleht (*fact sheet*), mis käsitleb pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi, MEMO/14/297. Vt ka ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 14 lõike 2 teine lause.

37 Vt selgitused harta artikli 51 kohta (ELT 2007, C 303, lk 32) ning 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Julián Hernández jt (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 33) ja 24. septembri 2019. aasta kohtumäärus Spetsializirana prokuratura (süütuse presumptsioon) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 39).

38 1. juuli 2014. aasta kohtuotsus Ålands Vindkraft (C-573/12, EU:C:2014:2037, punkt 125).

39 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI (C-85/12, EU:C:2013:697, punkt 39) ning 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus Kotnik jt (C-526/14, EU:C:2016:570, punkt 104).

kohtute poolt, siis direktiiv 2001/24 just nimelt ei kehtesta mingeid konkreetseid kohustusi, pigem kohaldatakse nende meetmete suhtes üksnes päritoluriigi õigust.[40] Eelkõige ei pane direktiiv 2001/24 liikmesriikidele kohustust kehtestada või rakendada konkreetseid saneerimis- ja likvideerimismeetmeid.[41] Just nimelt sel põhjusel on vastastikune tunnustamine üldse vajalik.

74. Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi vastuvõtmisega üksnes ühtlustatakse krediidiasutuste saneerimine ja kriisilahendus liidus.[42] Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiv annab liikmesriikide järelevalveasutuste käsutusse ühtsed kriisilahendusmeetmete vahendid, mille hulka kuuluvad ka sildasutuse loomine ja sellega seotud tehingud.[43] Nagu aga eespool juba märgitud, ei ole pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi sätted vastutuse uuesti BESile üleandmise suhtes – mis on vaidluse all põhikohtuasjas – ajaliselt kohaldatavad.[44] Pigem moodustas Banco de Portugal sildasutuse Portugali õiguse kohaselt ajal, mil oli kohaldatav ainult direktiiv 2001/24, mis saneerimismeetmete ühtlustamist just nimelt ette ei näinud.

75. Seepärast tuleb asuda seisukohale, et 2015. aasta detsembri otsus ei kujuta endast liidu õiguse kohaldamist.

76. Kui iga riigisisest otsust, mida tuleb liidu õigusnormide kohaselt vastastikku tunnustada – seega iga kriminaalasjas tehtud süüdimõistvat kohtuotsust[45] ja tsiviilkohtuotsust[46], iga ülalpidamiskohustust käsitlevat otsust,[47] iga arstide tegevusluba käsitlevat otsust[48] jne –, tahta käsitada liidu õiguse kohaldamisena, siis ei tähendaks see mitte üksnes harta kohaldamisala äärmuslikku laiendamist. Eelkõige viidaks vastastikuse tunnustamise süsteem *ad absurdum*'ini. Nimelt selle asemel, et meedet tunnustada, usaldades meetme vastavust hierarhias kõrgemal paiknevate põhimõtetega, saaks seda igal konkreetsel juhul hinnata liidu põhiõiguste ja liidu üldiste õiguspõhimõtete alusel. See võimalus on siiski kasutatav ainult erandjuhtudel, mille tingimused ei ole siinkohal täidetud.

40 Kriteeriumi kohta, mille kohaselt peavad harta kohaldamiseks tulenema liikmesriikidele teatavad kohustused liidu õigusest, vt 6. märtsi 2014. aasta kohtuotsus Siragusa (C-206/13, EU:C:2014:126, punkt 26) ja 10. juuli 2014. aasta kohtuotsus Julián Hernández jt (C-198/13, EU:C:2014:2055, punkt 35) ning 24. septembri 2019. aasta kohtumäärus Spetsializirana prokuratura (süütuse presumptsioon) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punkt 41).

41 Vt selle kohta 24. septembri 2019. aasta kohtumäärus Spetsializirana prokuratura (süütuse presumptsioon) (C-467/19 PPU, EU:C:2019:776, punktid 41 ja 42).

42 Vt pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi põhjendus 10 ning 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus Kotnik jt (C-526/14, EU:C:2016:570, punkt 113).

43 Vt pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikkel 40.

44 Vt eespool käesoleva ettepaneku punkt 59 jj.

45 Vt nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsus 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil (ELT 2008, L 327, lk 27).

46 Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrus (EL) nr 1215/2012 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (ELT 2012, L 351, lk 1).

47 Vt nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1) (edaspidi „liidu määrus ülalpidamiskohustuste kohta").

48 Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiv 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta (ELT 2005, L 255, lk 22).

3. Erandina järelevalve liidu õiguse põhiväärtuste järgimise üle

77. Euroopa Kohtu praktika kohaselt võib tegelikult vastastikuse tunnustamise põhimõttest erandeid teha vaid „erandlikel asjaoludel".[49] Selle kohta on Euroopa Kohus seoses Euroopa vahistamismääruse täitmisega märkinud, et selliseks erandlikuks asjaoluks võib olla tõeline ja süsteemsetest puudustest tingitud oht, et rikutakse põhjapaneva tähtsusega õigust. Konkreetselt nimetas Euroopa Kohus seejuures ebainimliku või alandava kohtlemise ja karistamise keeldu, mis on sätestatud harta artiklis 4[50], ja kohtute sõltumatuse nõuet.[51] Sellele tuginedes esitas nõukogu kohtuistungil teise võimalusena märkusi õigusriiki käsitleva Euroopa Kohtu praktika kohta.[52]

78. Käesoleval juhul ei saa siiski juttu olla õigusriiki puudutavate põhimõtete raskest ja süsteemsest rikkumisest Portugalis. Juhuks, kui Euroopa Kohus peab siiski vajalikuks analüüsida saneerimismeedet liidu õiguse seisukohast, käsitlen järgnevalt teise võimalusena põhjuseid, millest järeldub, et vastutuse uuesti BESile üleandmine ei kujuta endast õiguskindluse põhimõtte ega õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele rikkumist.

a) Teise võimalusena: õiguskindluse põhimõte, eelkõige õiguspärase ootuse kaitse

79. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt nõuab õiguskindluse põhimõte, et liikmesriigi õigusnorm oleks selge ja täpne ning võimaldaks asjasse puutuvatel isikutel täpselt teada oma selliste kohustuste ulatust, mida see õigusnorm neile ette näeb, ja selgelt teada oma õigusi ning toimida neile vastavalt.[53] Sellega kaasneb asjasse puutuvate isikute õiguspärane ootus nende õigusnormide jätkuva kehtivuse suhtes.[54]

80. Õiguspärane ootus olukorra säilimise suhtes langeb siiski ära juhul, kui arukas ja kaalutletult toimiv ettevõtja oleks õigusliku olukorra muutumist võinud ette näha. Eelkõige ei saa ettevõtjatel kohtupraktika kohaselt olla õiguspärast ootust kehtiva olukorra säilimise suhtes, kui liikmesriigi ametivõimud võivad oma kaalutlusõigust kasutades seda olukorda muuta.[55]

81. Järelikult on põhikohtuasjas tähtis, kas arukal ja kaalutletult toimival investoril oli võimalik teada, et järelevalveasutus võib dekreetseaduse nr 298/92, millega kiidetakse heaks krediidi- ja finantsasutuste üldkord (Decreto-Lei n.º 298/92 que aprova o Regime Geral das Instituições de Crédito e Sociedades Financeiras, edaspidi „RGICSF"), artikli 145 H lõike 5 alusel kohustused ka tagasiulatuvalt uuesti rämpspangale üle anda. Järeldust, et see oli talle teada, toetab seejuures asjaolu, et sellele võimalusele viidati veel kord sõnaselgelt 2014. aasta augusti otsuses, mida rõhutas ka Portugali valitsus Euroopa Kohtu menetluses. Seejuures tuli veel kord tagada, et arukal ja kaalutletult toimival investoril oli võimalik sellest otsusest teada saada, mis igal juhul nõuab selle avaldamist hispaania keeles ja asjaomases riigis tavapärasel kujul. Kohtuistungil märgiti selle kohta, et Hispaania meedias avaldati põhjalik teave Banco de Portugali otsuse kohta.

49 Vt 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕK-ga) (EU:C:2014:2454, punkt 191); 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 82) ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 43).

50 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru (C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 85).

51 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 48).

52 Nõukogu esindaja tugines seejuures eelkõige 27. veebruari 2018. aasta kohtuotsusele Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117) ja 24. juuni 2019. aasta kohtuotsusele komisjon *vs.* Poola (Poola kõrgeima kohtu sõltumatus) (C-619/18, EU:C:2019:531).

53 1. juuli 2014. aasta kohtuotsus Ålands Vindkraft (C-573/12, EU:C:2014:2037, punkt 127).

54 11. juuni 2015. aasta kohtuotsus Berlington Hungary jt (C-98/14, EU:C:2015:386; punkt 77).

55 Vt selle kohta 7. septembri 2006. aasta kohtuotsus Hispaania *vs.* nõukogu (C-310/04, EU:C:2006:521, punkt 81); 10. septembri 2009. aasta kohtuotsus Plantanol (C-201/08, EU:C:2009:539, punkt 53) ning 11. juuli 2019. aasta kohtuotsus Agrenergy ja Fusignano Due (C-180/18, C-286/18 ja C-287/18, EU:C:2019:605, punkt 31).

82. Pelgalt asjaolu, et Novo Banco on (vähemalt osaliselt) BESi õigusjärglane[56] ja jätkab ka hageja aktsiaportfelli haldamist, ei saa minu arvates mingil juhul tekitada õiguspärast ootust, et Novo Banco võtab üle – juba enne kõnealuse ärisuhte ülevõtmist kehtinud – vastutuskohustuse ka BESi väära investeerimisnõustamise eest. Lepingu ülevõtmisega ei kaasne tingimata olemasoleva vastutuskohustuse ülevõtmist.

83. Lisaks tuleb märkida, et sildasutuse loomise mõtte ja eesmärgiga just nimelt ei ole kooskõlas kanda sellele asutusele üle vastutus raskustes oleva panga väga riskantse ja teatud tingimustel kahjuliku käitumise eest.[57] Need kaalutlused võivad põhikohtuasjas olulised olla ka hinnangu andmisel küsimusele, kas on järgitud õiguskindluse ja õiguspärase ootuse kaitse põhimõtteid.

84. Sellega seoses tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt piirab õiguspärase ootuse kaitset õigusvastaste õigusaktide puhul seaduslikkuse põhimõte.[58] Siinkohal ei tule aga hinnata Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsuse õiguspärasust, kuna see ei ole Euroopa Kohtu ülesanne. Igal juhul leian, et õiguspärane ootus sellise üleandmisotsuse kehtima jäämise suhtes on juhul, kui see on ilmselgelt vastuolus kriisilahendusmeetme eesmärkidega, kaitstud üksnes minimaalselt.

85. Seda silmas pidades on ka Portugali valitsus oma vastuses Euroopa Kohtu kirjalikele küsimustele seisukohal, et järelevalveasutusele tuleb anda võimalus ebaõigeid otsuseid parandada. See kehtib seda enam, et kriisilahendusotsus tuleb vastu võtta lühikese aja jooksul[59] ja üldsusele tuleneb sildasutuse loomisest märkimisväärne rahaline koormus.

86. Käesoleva juhtumi kõiki asjaolusid arvesse võttes ei oleks hagejal saanud olla õiguspärast ootust selle suhtes, et 2014. aasta augusti otsusega anti vastutus BESi väära investeerimisnõustamise eest üle Novo Bancole. Seepärast ei ole õiguskindluse põhimõtet rikutud.

b) Teise võimalusena: õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

87. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte liidu õiguse üldpõhimõte, mis tuleneb liikmesriikide ühesugustest põhiseaduslikest tavadest, mida kinnitab harta artikkel 47 ning mis on sätestatud ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklites 6 ja 13 (edaspidi „konventsioon“).[60] Harta artikli 47 esimese lõigu kohaselt on igaühel õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Harta artikli 47 teisest lõigust tuleneb lisaks, et tagatud peab olema õigus asja arutamisele kohtus. Euroopa Inimõiguste Kohus leiab, et ainult formaalselt või teoreetiliselt olemas olev, kuid tegelikult välistatud õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ei ole piisav, et tagada tegelik kohtusse pöördumise võimalus.[61]

88. Käesoleval juhul oli hagejal Portugali valitsuse sõnul õigus vaidlustada 2015. aasta detsembri otsus kolme kuu jooksul alates otsuse avaldamisest Banco de Portugali veebilehel 13. jaanuaril 2016. Seejuures tuleb konkreetse juhtumi kõiki asjaolusid arvestades hinnata, kas sellist hagi esitamise võimalust saab pidada tõhusaks harta artikli 47 esimese lõigu tähenduses.

56 Vt uue õigusliku olukorra kohta pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artikli 40 lõige 9.

57 Vt selle kohta eespool käesoleva ettepaneku punkt 67 jj.

58 Vt selle kohta 22. märtsi 1961. aasta kohtuotsus Snupat *vs.* Ülemamet (42/59 ja 49/59, EU:C:1961:5, lk 172); 3. märtsi 1982. aasta kohtuotsus Alphasteel *vs.* komisjon (14/81, EU:C:1982:76, punkt 10); 17. aprilli 1997. aasta kohtuotsus de Compte *vs.* parlament (C-90/95 P, EU:C:1997:198, punktid 35 ja 36) ning 13. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17, punkt 27).

59 Praegu Euroopas kehtiva õigusliku olukorra kohaselt on kiireloomulisus kriisilahendusmenetluse kohaldamise tingimus, vt ühtse kriisilahenduskorra määruse artikli 18 lõike 1 punkt b.

60 Vt 8. septembri 2010. aasta kohtuotsus Winner Wetten (C-409/06, EU:C:2010:503, punkt 58).

61 Viidatud kohtupraktika kohaselt ei või edasikaebuse esitamise õigus olla pelgalt „teoreetiline või illusoorne“, vt nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 19. märtsi 1997. aasta otsus Hornsby *vs.* Kreeka (CE:ECHR:1997:0319JUD001835791, punktid 40 ja 41) ning 26. veebruari 2002. aasta kohtuotsus Del Sol *vs.* Prantsusmaa (CE:ECHR:2002:0226JUD004680099, punkt 21).

89. Sellega seoses tuleb arvestada, et harta artikliga 47 ei ole põhimõtteliselt vastuolus õiguskaitsevahendi esitamise õigust lõpetavate tähtaegade kindlaksmääramine.[62] Asjakohane õigust lõpetav tähtaeg ei nurja kohtuliku kaitse tõhusust ega muuda seda ülemäära raskeks, kui see hakkab kulgema alates kuupäevast, mil asjaomane isik saab sellest teada või vähemalt oleks pidanud sellest teada saama.[63]

90. Portugali valitsuse selgituste kohaselt lisas Novo Banco Hispaania filiaal Banco de Portugali 13. jaanuaril 2016 avaldatud otsuse 26. jaanuaril 2016 ka Hispaanias pooleli oleva hagejat puudutava kohtuasja toimikutesse. Selles kohtuasjas esindas hagejat kogu aeg advokaat. Portugali valitsuse teatel on pealegi vähemalt kuus Hispaania investorit esitanud Portugalis hagi 2015. aasta detsembri otsuse peale.

91. Pealegi ei saa – vastupidi Hispaania valitsuse arvamusele – pidada üldiselt põhjendamatuks, et Banco de Portugali otsus tuleb vaidlustada Portugalis. Kui vastastikuse tunnustamise süsteemis on lubatav, et ka välisriigis tehtud otsustel võib olla mõju teistes liikmesriikides, siis võib kõnealuse otsuse vaidlustamist puudutav menetlus kahtlemata alluda muu liikmesriigi kohtule kui see liikmesriik, kus on taotleja alaline elukoht.[64]

92. Seda arvestades tuleb lähtuda sellest, et ka hagejale oli tagatud tõhus õiguskaitse Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsuse vastu.

4. Vahejäreldus

93. Eelnevast tulenevalt ei ole direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikes 2 sätestatud erand vastastikuse tunnustamise põhimõttest kohaldatav. Võimalikud vastuväited Banco de Portugali otsusele peaks hageja esitama Portugali kohtutele.

D. Põhikohtuasjas vaidluse all oleva saneerimismeetme tunnustamise mõju õiguskindluse ja tõhusa õiguskaitse põhimõtetele

94. Eespool esitatud järeldust arvesse võttes esitab Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) küsimuse, kas direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikest 2 tulenev imperatiivne kohustus tunnustada materiaalõiguslikku olukorda, nagu see tuleneb Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsustest, rikub omakorda õiguskindluse ja tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtteid.

95. Sellest põhjustatud muudatus pooleli oleva kohtuasja materiaalõiguslikus olukorras toob nimetatud kohtu arvates kaasa tagajärje, et Hispaania õiguse alusel toimuvas menetluses tuleb apellatsioonkaebus rahuldamata jätta ja kohtukulud hagejalt välja mõista. Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) arvates toob see eelkõige kaasa probleemi, et ta peaks tühistama madalama astme kohtute otsused, olgugi et nende tegemisel ei ole – vähemalt sel ajal kehtinud õigusliku olukorra alusel – õigusnorme rikutud. Sel põhjusel seab ta direktiivi artikli 3 lõike 2 sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas vaikimisi küsimärgi alla.

62 17. mai 2002. aasta kohtumäärus Saksamaa *vs.* parlament ja nõukogu (C-406/01, EU:C:2002:304, punkt 20).

63 Vt selle kohta 7. novembri 2019. aasta kohtuotsus Flausch jt (C-280/18, EU:C:2019:928, punkt 55) ning 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus TK jt (ametnike ja kohtunike palk) (C-773/18–C-775/18, EU:C:2020:125, punkt 73).

64 Vt selle kohta 22. detsembri 2010. aasta kohtuotsus Aguirre Zarraga (C-491/10 PPU, EU:C:2010:828, punkt 69).

96. Selle puhul jäetakse siiski tähelepanuta asjaolu, et madalama astme kohtute otsuste tühistamine ja apellatsioonkaebuse rahuldamata jätmine ei tulene otseselt direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikest 2. Pigem on need spetsiifilised menetluslikud tagajärjed, mida Hispaania õigus – millest direktiivi 2001/24 artikli 32 kohaselt kõnealuses kontekstis ainsana lähtuda tuleb[65] – seostab materiaalõigusliku olukorra (tagasiulatuva) muutmisega käimasolevas menetluses.

97. Sellega seoses kinnitas Hispaania valitsus kohtuistungil, et Hispaania õigus ei anna menetluse selles etapis võimalust kostja asendamiseks ega võimalust jätkata menetlust esialgse kostja vastu ja laiendada õigusjõudu kohustuse „uuele" võlgnikule,[66] samuti ei võimalda Hispaania õigus kasutada sellist instituuti nagu *retrait litigieux*.[67] Seepärast peab Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) tühistama esimese astme kohtu otsuse, mille tegemisel (sel ajal kehtinud) õigusnormi ei rikutud, jätma hagi rahuldamata ning mõistma kõik kohtukulud välja hagejalt. Teistes õigussüsteemides ei oleks see tulemus siiski sugugi siduv.

98. Seega ei kujuta endast täpsemal vaatlusel probleemi mitte materiaalõigusliku olukorra tunnustamine – ja seega direktiivi 2001/24 artikli 3 lõige 2 –, vaid asjaolu, et Hispaania õigus ei võimalda sellele menetluses asjakohaselt reageerida. Seepärast tekib küsimus, mille kaudselt tõstatas ka nõukogu Euroopa Kohtus toimunud kirjalikus menetluses, nimelt küsimus, kas õiguskindluse ja tõhusa õiguskaitse põhimõtetega on kooskõlas riigisisene süsteem, mis näeb ette, et direktiiviga 2001/24 kehtestatud kohustus tunnustada välisriigis võetud saneerimismeedet käimasolevas kohtumenetluses toob menetluses kaasa tagajärje, et hagi, mis oli varem põhjendatud, jäetakse apellatsioonimenetluses läbi vaatamata ja kõik kohtukulud mõistetakse välja hagejalt.

99. Sellele küsimusele vastamiseks on kõnealused põhimõtted tõlgenduses, mille neile on andnud liidu õigus, otsustava tähtsusega, kuna välisriigi võetud saneerimismeetme tunnustamisega – erinevalt selle kehtestamisest[68] – võtavad liikmesriigid üle direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikes 2 sätestatud kohustuse ning seega tähendab see „liidu õiguse kohaldamist" harta artikli 51 lõike 1 tähenduses.

1. Õiguskindluse põhimõte

100. Mis puudutab kooskõla õiguskindluse põhimõttega, siis ei tulene Hispaania menetlusõigusnormidest minu arvates ühtegi konkreetset probleemi. Eelkõige ei saa enne hagi kohta tehtud kohtuotsuse lõplikku jõustumist tekkida õiguspärast ootust madalama astme kohtu otsuse kehtima jäämise suhtes.

101. Kuna vastutuse uuesti BESile üleandmise võimalust tuleb käsitada nii, et see on õiguskindluse põhimõttega kooskõlas,[69] ei saa see teisiti olla kõnealuse üleandmise menetlusliku tagajärje puhul. Seda seetõttu, et aruka ja kaalutletult toimiva hageja puhul võib eeldada, et ta tunneb asjaomast menetlusõigust. Teisisõnu pidi hageja arvestama sellega, et materiaalõigusliku olukorra võimalik muutmine toob kaasa tema hagi täieliku rahuldamata jätmise ja temalt kõigi kohtukulude väljamõistmise.

2. Õigus tõhusale kohtulikule kaitsele

102. Siiski on tõsiseid kahtlusi, kas see järeldus on kooskõlas harta artiklis 47 sätestatud õigusega tõhusale õiguskaitsevahendile ja võimalusega pöörduda kohtusse.

65 Vt eespool käesoleva ettepaneku punkt 41 jj.

66 Vt Saksa õiguses ZPO § 265 lõige 2 ja § 325.

67 Vt Prantsuse õiguses C.civ. artikkel 1699 jj.

68 Vt selle kohta eespool käesoleva ettepaneku punkt 73.

69 Selle kohta käesoleva ettepaneku punkt 79 jj.

103. Õigust tõhusale õiguskaitsevahendile konventsiooni artikli 13 ja harta artikli 47 esimese lõigu tähenduses ei tule siiski samastada esitatud nõude rahuldamisega.[70] Seega ei taga harta artikkel 47 hagi rahuldamist ja Banco de Portugali 2015. aasta detsembri otsuse tunnustamata jätmist.

104. Probleemne on siiski hageja kohustus kanda hagi rahuldamata jätmisega seotud kulud. Euroopa Kohtu praktikas on sellega seoses märgitud, et ebaproportsionaalselt suured menetluskulud võivad kahjustada õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja võimalust pöörduda kohtusse.[71] Ebaproportsionaalseks ei tule kulusid siiski pidada mitte ainult siis, kui need on ebaproportsionaalsed hageja majandusliku huviga hagi rahuldava otsuse vastu, vaid kulud on ebaproportsionaalsed ka siis, kui need ei ole objektiivselt põhjendatud.

105. Seepärast on õigusnormid, mille kohaselt kannab hageja kohtuvaidluse kaotamise korral kohtukulud, tavapärased ja neid ei saa põhimõtteliselt vaidlustada.[72] Kulude kandmise kohustuse objektiivne põhjendus seisneb nimelt selles, et hagi vastuvõetavus ja põhjendatus jäävad hageja vastutusalasse.

106. Võib aga esineda juhtumeid, kus see kaalutlus ei leia kinnitust. Sellist juhtumit näitlikustab põhikohtuasi. Selle puhul ei ole hagi (enam) põhjendatud, kuna materiaalõiguslik olukord on tagantjärele ja tagasiulatuvalt muutunud, mis on aga täiesti väljaspool hageja mõju- ja vastutusala.

107. Hageja pidi käesolevas kohtuasjas tõepoolest arvestama sellega, et õiguslik olukord võib tema kahjuks muutuda, mistõttu tema nõuet lõppkokkuvõttes ei rahuldata.[73] See ei või siiski viia selleni, et hagi esitamine tekitab talle kahju, mistõttu võib see teda ajendada hagi esitamisest põhimõtteliselt hoiduma. Seda seetõttu, et see kahjustaks olemuslikult õigust tõhusale kohtulikule kaitsele.

108. Seepärast leian, et riigisisene õigus peab sellisel juhul ühe võimalusena lubama sellele menetluses asjakohaselt reageerida. Kõne alla võib tulla näiteks otsuse tegemise vajaduse äralangemise tuvastamine, hagi muutmine või mis tahes muu vahend, mis võimaldab vältida kohtuvaidluse kaotamist ainuüksi seetõttu, et materiaalõiguslikku olukorda on tagantjärele ja tagasiulatuvalt muudetud. Teise võimalusena peab kohtul olema õigus otsustada, et hoolimata hagi läbi vaatamata jätmisest ei mõisteta kohtukulusid välja hagejalt.

109. Kohtuvaidluse kaotamise vältimatu risk koos kõigi kulude väljamõistmisega võib aga ajendada hagejat hoiduma oma huvide kaitsmisest kohtus, mistõttu ei ole see kooskõlas harta artikliga 47.

VI. Ettepanek

110. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Direktiivi 2001/24 artikli 3 lõikes 2 sätestatud kohustus tunnustada ühes liikmesriigis võetud saneerimismeedet, millega tagasiulatuvalt muudetakse materiaalõiguslikku olukorda, mis on teises liikmesriigis pooleli oleva kohtuasja ese, ei või viia selles kohtuasjas olukorrani, kus pool, kelle kahjuks on nimetatud muudatus tehtud, peab paratamatult kandma kõik kohtukulud. Selline tulemus muudab hagi esitamise riskantseks ja võib ajendada hagejat hoiduma oma õiguste kaitsmisest kohtus, mistõttu ei ole see kooskõlas harta artikliga 47.

70 Euroopa Inimõiguste Kohtu 29. novembri 1991. aasta otsus Pine Valley *vs.* Iirimaa (CE:ECHR:1991:1129JUD001274287, punkt 66).

71 Vt selle kohta 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 33).

72 Vt selle kohta 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Edwards ja Pallikaropoulos (C-260/11, EU:C:2013:221, punkt 25) ning 13. veebruari 2014. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Ühendkuningriik (C-530/11, EU:C:2014:67, punkt 44).

73 Vt käesoleva ettepaneku punkt 79 jj.